

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ)

Олена Бахарева,
*науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України*

У статті досліджено проблеми кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності у сфері промислової власності (промислових зразків, винаходів та корисних моделей) за Кримінальним кодексом України. Розглянуто і проаналізовано норми, що містить розділ V цього кодексу. Здійснено аналіз підходів науковців до питань винесення норм кримінального кодексу стосовно відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у сфері промислової власності за межі розділу V КК України.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, власність, інтелектуальна власність, злочини щодо інтелектуальної власності, злочини у сфері промислової власності

Вступ. Інтелектуальна власність має особливе місце в системі законодавства.

Інтелектуальна власність — це результат творчої діяльності людини: винаходи в усіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, знаки обслуговування, фірмові знаки, комерційні позначення, інформаційна продукція, селекційні досягнення тощо. Інтелектуальна власність — це творча діяльність, тобто цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю, і відповідно така творча діяльність має бути належним чином захищена [1].

Основна частина. Вважаємо за необхідне зупинитися на питаннях кримінального захисту прав на такі об'єкти промислової власності як винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Говорячи про інтелектуальну власність, неможливо обійти питання власності як такої. Отже, власність — матеріальне чи інтелектуальне

майно, яке перебуває у володінні власника [2]. Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. Інтелектуальна діяльність — це творча діяльність, а творчість — це цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим ціннішими є результати його творчої діяльності — інтелектуальна власність. Для людини характерні два види творчості — художня і технічна. Результатом художньої творчості є літературні та художні твори. Результатом технічної творчості — винаходи, торговельні марки, комерційні таємниці тощо [3].

Винахід (корисна модель) — це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології [4].

Промисловий зразок — це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання [5].

Одним із пріоритетних завдань держави на сучасному етапі розвитку України є проблема вдосконалення кримінально-правового захисту права інтелектуальної власності. Крім того, необхідність виконання вказаного завдання обумовлена прагненням підвищення міжнародного авторитету України та міжнародних зобов'язань держави у сфері інтелектуальної власності [6].

Злочинності у сфері інтелектуальної власності притаманний високий рівень латентності, а використання нових технологій забезпечує правопорушникам одержання значних прибутків, що актуалізує потребу вдосконалення правового регулювання кримінально-правової охорони інтелектуальної власності. Варто наголосити, що залежно від того, якими саме кримінально-правовими засобами охороняється право інтелектуальної власності, можна вести мову про ступінь захищеності в нашій країні конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності [6].

За перше десятиріччя незалежності в Україні проводилася робота щодо криміналізації окремих діянь і вдосконалення окремих правових норм Кримінального кодексу УРСР (1960 р.), що передбачали відповідальність за посягання на певні об'єкти права інтелектуальної власності. Проте жодного разу не було спроби систематизувати зазначені норми в структурі його Особливої частини, хоча економічні та політичні перетворення і зміна ідеологічних настанов потребували суттєвих змін у кримінально-правовому захисті інтелектуальної власності [6].

Кримінально-правова охорона як власності, так і інтелектуальної власності — це створення та організація державою відповідних інституцій, які мають на меті виявляти можливість вчинення правопорушень, здійснювати їх профілактику та вживати дієвих заходів впливу на порушників, тобто забез-

печити власнику безперешкодне право володіти, користуватися, управляти власністю та відчужувати власність, право отримувати дохід, а також визначити конкретні інші правомочності, відповідно до чинного законодавства. Необхідність ефективної кримінально-правової охорони зазначених категорій для України зумовлюється обраною нею стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, що повинен спиратися, насамперед, на активізацію власного потенціалу [7].

Варто більш детально зупинитися на нормах Кримінального кодексу України (далі — КК України), які передбачають відповідальність за злочини проти інтелектуальної власності та, зокрема, злочини проти промислової власності. Так, ст. 177 КК України «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію» передбачає відповідальність за незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або інше умисне порушення права на ці об'єкти [8]. При цьому зазначена стаття міститься у Розділі V КК України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина».

Крім того, КК України містить низку норм, якими встановлено відповідальність за злочини проти інших об'єктів інтелектуальної власності. Зокрема, це ст. 176 (Порушення авторського права і суміжних прав), що віднесена до того ж розділу кодексу, а також ст. 203-1 (Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), ст. 229 (Незаконне використання знаків для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікова-

ного зазначення походження товару), що віднесені до Розділу VI «Злочини у сфері господарської діяльності».

Означені злочини проти інтелектуальної власності віднесені до різних розділів КК України та не розглядаються як самостійні види злочинів. Зокрема, це два розділи: «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» (ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав», ст. 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію»). Так, порушення авторського права й суміжних прав (ст. 176) та порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин і раціоналізаторську пропозицію (ст. 177) трактуються як злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини та громадянина. Проте очевидно, що злочинні діяння проти прав на зазначені об'єкти інтелектуальної власності не порушують ані виборчих, ані трудових, ані навіть «інших особистих прав людини та громадянина». Серед них відсутнє право на результати інтелектуальної творчої діяльності. Воно визнане частиною культурних прав і свобод, які окреслюють юридичні можливості людини та громадянина у сфері культури, а гарантії свободи творчості закріпила Конституція України, зокрема право на результати інтелектуальної творчої діяльності людини та громадянина. Таким чином, за наявності в чинному КК України норм, спрямованих на запобігання злочинам проти інтелектуальної власності, є нагальна потреба вирішення низки теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з визначенням їх місця в системі Особливої частини КК України, оскільки ці злочини утворюють свою відокремлену самостійну групу злочинних посягань. Такий підхід дав би змогу усунути наявні протиріччя,

підвищити ефективність кримінально-правових гарантій конституційного права на охорону прав інтелектуальної власності, чітко розмежувати злочини, правильно кваліфікувати та диференціювати покарання за їх вчинення [6].

Хоча є й інші підходи для розмежування норм у КК України, де порушення, пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності, пропонують внести в Главу VI КК України «Злочини проти власності». З цим не можна погодитися, адже «предметом злочину проти власності виступає конкретна річ, а предметом злочинів проти інтелектуальної власності — результати свідомої інтелектуальної творчої діяльності людини. Отже, на відміну від речей як предмета злочинів проти власності, предмет злочину проти інтелектуальної власності завжди має нематеріальну форму. Таким чином, пропозиція щодо перенесення кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності до розділу VI Особливої частини КК України є безпідставною» [7].

Крім іншого, у чинному кримінальному кодексі відсутні склади злочинів, предметом яких є такі об'єкти інтелектуальної власності як «наукове відкриття» та «порода тварин», що у свою чергу унеможлиблює застосування кримінально-правового порядку захисту прав інтелектуальної власності на ці об'єкти [6].

Висновки. Вважаємо за доцільне виділити такі підсумки дослідження.

По-перше, оскільки стосовно злочинів, про які йдеться в розділі 5 КК України, ані ст. 176 (Порушення авторського права і суміжних прав), ані ст. 177 (Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію) не містять ознак порушення виборчих, трудових та інших особистих прав людини та громадянина, є абсолютно логічним, що ці склади злочинів не повинні зазначатися у вказаному розділі.

По-друге, оскільки злочини, які містить розділ 6 КК України, а саме ст. 203-1 (Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), ст. 229 (Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару), ст. 231 (Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю), ст. 232 (Розголошення комерційної або банківської таємниці), відносяться до порушень прав інтелектуальної власності та враховуючи, що розділ 5 КК України містить склади злочинів, які не зазначені у вказаному розділі, є логічним виділити окремий розділ у КК України щодо порушень у сфері інтелектуальної власності.

При цьому, новий розділ повинен містити склади злочинів, предметом яких є такі об'єкти інтелектуальної

власності, як «наукове відкриття» та «порода тварин», адже на сьогодні неможливим є застосування кримінально-правового порядку захисту прав інтелектуальної власності на ці об'єкти.

Зауважимо, що пропозиція внесення злочинів проти інтелектуальної власності до Глави VI КК України «Злочини проти власності» є безпідставною, оскільки «предметом злочину проти власності виступає конкретна річ, а предметом злочинів проти інтелектуальної власності — результати свідомої інтелектуальної творчої діяльності людини. Отже, на відміну від речей як предмета злочинів проти власності, предмет злочину проти інтелектуальної власності завжди має нематеріальну форму». ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Бахарева О. В. Охорона зображення: свідоцтво на знак чи попереднє використання? Журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності». № 5. 2017. 0,8 а.а.).
 2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
 3. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Інст. інтел. власн. і права, 2005. 108 с.
 4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 7. ст. 32).
 5. «Про охорону прав на промислові зразки»: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 34.
 6. Ломакіна А. А. Актуальні проблеми кримінально-правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Національний вісник Ужгородського університету. 2015. С. 35.
 7. Дорохіна Ю. А. Систематизація кримінально-правової охорони прав на об'єкти власності та об'єкти інтелектуальної власності: окремі питання розуміння. Вісник кримінологічної асоціації України. 2015. № 2 (10). С. 82.
 8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
-
1. Bakhareva O. V. Okhorona zobrazhennia: svidotstvo na znak chy poperednie vykorystannia? Zhurnal «Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti». № 5. 2017. 0,8 а.а.).

2. *Vikipediia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
3. *Tsybulov P. M. Osnovy intelektualnoi vlasnosti : navch. posib. Kyiv : Inst. intel. vlasn. i prava, 2005. 108 s.*
4. *Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli : Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3687-XII (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1994. № 7. st. 32).*
5. *«Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky»): Zakon Ukrainy vid 15 hrudnia 1993 r. № 3688-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 34.*
6. *Lomakina A. A. Aktualni problemy kryminalno-pravovoi okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini. Natsionalnyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. 2015. S. 35.*
7. *Dorokhina Yu. A. Systematyzatsiia kryminalno-pravovoi okhorony prav na obiekty vlasnosti ta obiekty intelektualnoi vlasnosti: okremi pytannia rozuminnia. Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 2015. № 2 (10). С. 82.*
8. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25–26. St. 131.*

Надійшла до редакції 20.06.2019 року

Бахарева Е. Проблемы уголовно-правовой охраны прав интеллектуальной собственности (промышленной собственности). В статье исследованы проблемы уголовно-правовой охраны прав интеллектуальной собственности в сфере промышленной собственности (промышленных образцов, изобретений и полезных моделей) по Уголовному кодексу Украины. Рассмотрены и проанализированы нормы, которые содержит раздел V этого кодекса. Проведен анализ подходов ученых в вопросах вынесения норм уголовного кодекса касательно ответственности за нарушение прав интеллектуальной собственности в сфере промышленной собственности за пределы раздела V УК Украины.

Ключевые слова: уголовно-правовая охрана, собственность, интеллектуальная собственность, преступления в отношении интеллектуальной собственности, преступления в сфере промышленной собственности

Bahareva E. Problems of criminal legal protection of intellectual property rights in the field of industrial property. The article deals with the problems of criminal law protection of intellectual property rights in the field of industrial property (industrial designs, inventions and utility models) under the Criminal Code of Ukraine. During the writing of the article were considered and analyzed the rules contained section V of the Criminal Code of Ukraine. The analysis of approaches of scientists concerning issues of passing the norms of the criminal code of Ukraine concerning the responsibility for violation of intellectual property rights in the field of industrial property outside the scope of Section V of the Criminal Code of Ukraine is carried out.

Keywords: Criminal defense, property, Intellectual Property, Intellectual Property Crimes, industrial property crimes